

UiT Norges
arktiske universitet

NORSK,
KVENSK OG
NORDSAMISK

Invitasjon til å delta i

SAMINOR 3

Foto: Jonatan Ottosen, Oddleif Larsen og Ingun A. Kjelhum. Layout: grafisk@uit.no

Foto: Jonatan Ottesen

Hva er SAMINOR?

SAMINOR er en befolkningsbasert helse- og levekårsundersøkelse i områder med samisk og norsk bosetting. Undersøkelsen skal gi data-grunnlag for forskning som vil gi økt kunnskap om helse, sykdommer og levekår i befolkningen bosatt i fleretniske områder i nord, med spesielt fokus på den samiske befolkningen. Målet er å bidra til å forebygge uhelse, og forbedre helse-tjenestetilbudet for alle.

Undersøkelsen er gjennomført to ganger tidligere, senest i 2012–2014. Studien gjennomføres av Senter for samisk helseforskning ved UiT Norges arktiske universitet.

Hvorfor spør vi deg om å delta?

Vi spør deg om å delta fordi du er mellom 40 og 79 år og bor i et område der SAMINOR 3 gjennomføres. Alle innbyggere i denne aldersgruppen, i hele eller deler av kommunen, blir invitert. Ditt navn og adresse er hentet fra Folkeregisteret.

Hvorfor delta i SAMINOR?

Vi er opptatt av å formidle resultatene tilbake. Derfor får du som deltar svar på egne, utvalgte prøver, dersom du ikke reserverer deg mot det. Dette kan være nyttige og interessante opplysninger om egen helse. Kommunen din får også en egen rapport med resultater på gruppenivå fra kommunen.

Ved å delta, gir du et viktig bidrag til helseforskning. Resultatene fra undersøkelsen kan fortelle mye om helsesituasjonen til befolkningen, og det er nyttig kunnskap for kommuner, fylkeskommuner, helsemyndigheter og Sametinget. De kan bruke kunnskapen til å sette i gang forebyggende arbeid som fører til bedre helse og tilpassede helsetjenester.

Hver deltaker er like viktig, enten du er samisk, kvensk eller norsk, ung eller gammel, frisk eller syk. Jo flere som blir med, jo mer helhetlig og verdifull blir SAMINOR.

Hvordan foregår undersøkelsen?

Alle som inviteres til å delta på SAMINOR 3 blir bedt om å fylle ut et spørreskjema og får invitasjon med tidspunkt til å delta på en fysisk undersøkelse. Spørreskjemaet har spørsmål blant annet om helse, sykdom og livsstil, og kan besvares digitalt eller på papir. Inviterte i alderen 70–79 år mottar papirskjema i posten. Papirskjema vil også være tilgjengelig på undersøkelsesstedet.

Den fysiske undersøkelsen vil foregå enten i buss eller i et fast lokale i kommunen. Før du møter opp til din fysiske helseundersøkelse er det ønskelig at du har besvart spørreskjemaet. Hvis ikke, kan det fylles ut når du møter til den fysiske undersøkelsen. Hvis du har behov for hjelp til utfylling, kan du få hjelp av personalet på undersøkelsesstedet. Spørreskjemaet er like viktig for forskningen som de fysiske undersøkelsene.

Dette spør vi om i spørreskjemaet

Spørreskjemaet har en rekke spørsmål om din helse, sykdom og livsstil:

- ulike sykdommer
- hjerte- og karsykdom og diabetes (sukkersyke)
- covid-19
- legemiddelbruk
- fysiske plager
- tann- og munnhelse
- graviditet, barn, menstruasjon og overgangsalder
- bruk av alternativ medisin/ tradisjonell helbreder
- diskriminering og hets
- vold og overgrep
- funksjonsnedsettelse
- bruk av og fornøydhet med helse- og omsorgstjenester
- hvordan historiske hendelser påvirker deg i dag
- negative livshendelser
- kosthold
- livskvalitet
- søvnplager
- mental helse
- hvordan klima og naturinngrep påvirker deg
- arbeid/utdanning/økonomi
- bruk av sosiale tjenester og trygd
- rusmidler
- sosial støtte og mestring

- seksuell orientering
- fysisk aktivitet
- religion
- språk, etnisitet og kultur

Dette undersøker vi på den fysiske undersøkelsen

Den fysiske undersøkelsen varer omtrent 30–45 minutter. Vi gjør følgende undersøkelser:

- måler høyde og vekt, livvidde og hoftavidde
- måler hjerterytme (EKG)
- måler blodtrykk og hvilepuls
- måler gripestyrke
- måler lungekapasitet (spirometri) på noen utvalgte deltakere
- noen deltakere blir bedt om å gå med en aktivitetsmåler på kroppen i en uke
- tar blodprøver og hårprøver
- vi spør deltakerne om å avgi en urinprøve

Deltakere over 70 år inviteres til en ekstra undersøkelse som varer omtrent 30 minutter:

- balansetest og enkle funksjonstester som å sette seg ned og reise seg opp
- test av hukommelse og konsentrasjon der deltakere skal gjenkjenne ord, dyr og koble symboler og tall

Dette analyserer vi i de biologiske prøvene

Blod- og urinprøvene brukes til å analysere:

- nivåer av blodsukker
- nivåer av fettstoffer i blodet
- blodprosent og jernlager
- nivåer av ulike enzymer (proteiner)
- nivåer av utvalgte hormoner
- nivåer av utvalgte salter og mineraler
- markører for betennelser i kroppen
- ulike indikatorer for hvordan nyrene dine fungerer
- antistoffer mot covid-19 (korona), for et utvalg av deltakere
- vitamin B12

Analyser av prøvene blir lagret i en database sammen med dine spørreskjemasvar. Resterende blodprøver lagres i en biobank ved UiT Norges arktiske universitet for senere bruk i forskning.

Tilbakemeldinger til deg som deltar

Hvis du ønsker det, kan du etter undersøkelsen få svar på utvalgte målinger og analyser. Du vil blant annet få tilbakemelding om din:

- høyde, vekt og kroppsmasseindeks (BMI)
- hoftevidde, livvidde
- blodtrykk, hvilepuls
- blodprosent
- langtidsblodsukker
- lungekapasitet

Dersom noen av disse målingene viser behov for medisinsk oppfølging vil du bli anbefalt å kontakte lege. Du kan reservere deg mot å få vite prøveresultater, men hvis et prøveresultat krever rask legebehandling, vil du likevel få beskjed om det.

Informasjon om undersøkelsen underveis, samt framtidige forskningsresultater, vil bli formidlet på SAMINORs nettside (www.saminor.no), gjennom aviser, sosiale medier og ulike arrangementer og folkemøter.

Personvern, ditt samtykke og dine rettigheter

Det er frivillig å delta i SAMINOR. Du kan delta selv om du ikke ønsker å være med på alle deler av undersøkelsen. Som deltaker i SAMINOR samtykker du til at dine opplysninger og biologiske prøver kan brukes til forskning på ubestemt tid. Samtykket gjelder frem til du eventuelt velger å trekke det tilbake. Du samtykker også til å kunne bli invitert til nye eller tilleggsundersøkelser dersom det blir aktuelt.

Dine rettigheter

Du kan når som helst trekke ditt samtykke. Hvis du trekker deg, vil forskningen på dine opplysninger og biologisk materiale opphøre. Du kan da kreve at ditt biologiske materiale destrueres og dine helseopplysninger slettes eller utleveres innen 30 dager. Det gjelder likevel ikke hvis opplysningene allerede er anonymisert eller inngått i analyser, eller hvis biologisk materiale etter bearbeidelse inngår i et annet produkt. Dersom du ønsker innsyn

i hvilke opplysninger SAMINOR har lagret om deg eller du ønsker å trekke ditt samtykke, kan du kontakte oss på e-post: saminor@uit.no.

Kontaktpersoner og ansvarlige

SAMINOR 3 gjennomføres av Senter for samisk helseforskning og det er senteret som forvalter data fra undersøkelsen. Databehandlingsansvarlig for SAMINOR er UiT Norges arktiske universitet. Det betyr at det er universitetet som har det overordnede ansvaret for hvordan opplysningene lagres og tilgjengeliggjøres. Personvernombudet ved UiT Norges arktiske universitet kan kontaktes på personvernombud@uit.no.

Forskningsansvarlig er SAMINORs leder, forsker 1, dr.med. Ann Ragnhild Broderstad.

Du kan også ta kontakt med Datatilsynet eller Statens helsetilsyn dersom du opplever at opplysninger eller biologiske prøver ikke behandles i samsvar med personvern- og helselovgivningen.

Hva skjer med dine opplysninger?

Opplysninger om deg, dine svar på spørreskjema, resultater av fysiske målinger og analyser av dine biologiske prøver blir lagret for framtidig forskning i en database hvor UiT Norges arktiske universitet er behandlingsansvarlig. De biologiske prøvene lagres i godkjent forskningsbiobank ved UiT Norges arktiske universitet. UiT bruker ulike tjenester for behandling av data. Du finner nærmere informasjon om disse på SAMINORs nettside.

Alle opplysningene og prøvene lagres uten navn og fødselsnummer. En kode knytter deg til dine opplysninger og prøver. Kodenøkkelen oppbevares adskilt fra dine helseopplysninger og det er kun et begrenset antall personer som gis tilgang til kodenøkkelen som kan koble dine opplysninger til deg. Forsker får ikke tilgang til direkte personidentifiserbare opplysninger om deg. En samlet kombinasjon av opplysninger kan i noen tilfeller identifisere en person. SAMINOR legger stor vekt på å begrense muligheten for å kunne identifisere personer indirekte. Forskere får derfor kun utlevert begrensede opplysninger som er helt nødvendig for sitt forskningsformål.

Dine opplysninger og prøver vil lagres i ubestemt tid med mindre du trekker tilbake ditt samtykke.

Hvem kan bruke data og biologisk materiale fra SAMINOR?

Hvis du sier ja til å delta i studien, samtykker du til at dine opplysninger og prøver kan brukes videre i forskning på ubestemt tid. Medisinsk forskning forandrer seg hele tiden, og i fremtiden kan data bli brukt i forskningsprosjekter forutsatt at det er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter.

For å få tilgang til SAMINOR-materialet må forskningsprosjekter søke SAMINOR om lov. Data fra SAMINOR kan brukes i forskningsprosjekter for å gi økt kunnskap om helse, sykdommer og levekår i befolkningen bosatt i fleretniske områder i nord. Forskningsprosjekter som benytter data eller biologisk materiale fra SAMINOR skal ha en klar nytteverdi for befolkningen i de undersøkte områdene.

Alle som har forskningskompetanse (doktorgrad eller tilsvarende) og er tilknyttet en norsk forskningsinstitusjon kan søke om adgang til å analysere data fra SAMINOR. Studenter kan også søke om å få tilgang til å bruke SAMINOR-data ved at hovedveileder er prosjektleder. Politiet, forsikringsselskaper eller arbeidsgiver vil ikke få tilgang til dataene.

Hva slags data kan gis ut?

Forskere vil kun få utdelt de opplysninger som er nødvendig for å kunne svare på sine spesifikke forskningsspørsmål. Forskere får kun tilgang til data uten direkte identifiserende personopplysninger. Det betyr at direkte gjenkjennbare opplysninger om deg er fjernet. Når forskerne er ferdige med sine analyser, må de slette de opplysningene de har fått utlevert. Ved all bruk av biologisk materiale skal rester av prøvematerialet enten destrueres eller returneres til SAMINOR.

Hva kreves for å få tilgang til SAMINOR-data?

Alle forskningsprosjekter som vil benytte data eller biologisk materiale fra SAMINOR, må være

innenfor rammene av norske lover og forskrifter og ha innhentet nødvendige godkjenninger før data eller biologisk materiale blir utlevert.

All helseforskning hvor samer inngår som gruppe, eller som innhenter data fra områder der samer utgjør en betydelig andel av befolkningen, eller som omhandler samisk etnisitet, språk eller kultur, krever et samisk kollektivt samtykke. Et slikt samtykke må innhentes fra Sametingets Sakkyndig etisk komité for samisk helseforskning for alle prosjekter som bruker informasjon fra SAMINOR.

I noen forskningsprosjekter kan prøver og av-identifiserte opplysninger bli utlevert til forskere i andre land (også utenfor EU/EØS). Det vil skje i en slik form at våre utenlandske samarbeidspartnere ikke kan knytte informasjon opp til deg som person. Prosjektlederen må være ansatt ved en norsk forskningsinstitusjon og vilkårene i personvernforordningen må være oppfylt.

Det kan bli aktuelt å analysere biologiske prøver ved laboratorier i utlandet (også utenfor EU/EØS).

Informasjon om utleveringer til mottakere utenfor EU/EØS vil bli oppdatert på Saminors nettside.

Tilbakeføring av analyser

Hvis forskningsprosjekter bruker biologisk materiale fra SAMINOR og gjør analyser av disse prøvene, skal resultatene tilbakeføres til SAMINOR. Analyseresultatene lagres sammen med øvrig SAMINOR-data og skal kunne gjenbrukes.

Mulighet for genetiske analyser i framtiden

Det kan bli aktuelt å gjøre genetiske analyser i framtida for å undersøke genetiske markører for sykdom. Slik forskning vil kun være aktuelt hvis formålet er viktig og nyttig for befolkningen, og formålet med forskningen ligger innenfor formålet med SAMINOR. Genetisk materiale fra SAMINOR vil ikke bli brukt for å fastsette slektskap eller undersøke hvor samene kommer fra, eller bli delt med politi, forsikringsselskaper eller lignende.

Det er strenge krav til genetisk forskning. Genetisk forskning vil aldri kunne starte før SAMINOR har forsikret seg om at forskningen følger gjeldende norsk lov og innhenter nødvendige tillatelser.

Foto: Markus Beck

Dine opplysninger og kobling til andre registre

I noen forskningsprosjekter vil dine data fra SAMINOR bli sammenstilt med (koblet til) opplysninger om deg fra andre registre. Forskere som ønsker å sammenstille dataene til andre register må få godkjenning i henhold til gjeldende norsk lov før koblinger kan foretas. Prosjekter gis kun tillatelse til å koble konkrete opplysninger hvor forskningsprosjektens formål er innenfor SAMINORs overordnede formål jf. helseregisterloven § 19 a.

Dette kan for eksempel være nasjonale registre om sykdom, inntekt, trygd, utdanning, yrke ol., diagnoseregistre ved sykehus, eller opplysninger fra andre helseundersøkelser som du har deltatt i. Noen aktuelle registre er:

- Kreftregisteret, Dødsårsaksregisteret, Hjerte- og karregisteret, infeksjonsregistre, Lege-middelregisteret (tidligere reseptregisteret), Medisinsk Fødselsregister, Norsk pasientregister, KUHR-databasen (Kontroll og utbetaling av helserefusjoner), trygderegisteret FD-trygd, andre registre fra NAV, registre fra Statistisk Sentralbyrå om befolkning, familie, trygdeopplysninger, utdanning, med mere, historiske registre og andre nasjonale registre og folketellinger. Nettsiden vil bli oppdatert med aktuelle registre.

Koblingen til andre registre er mulig ved hjelp av det 11-sifrede fødselsnummeret alle innbyggere i Norge har. Dette vil bli gjort på en slik måte at forskerne ikke får kjennskap til din identitet. Koblingen til registrene er beskyttet gjennom en kodenøkkel som oppbevares adskilt.

Opplysningene som innhentes om deg fra registre vil kun brukes i det konkrete forskningsprosjektet, og vil ikke tilbakeføres til eller lagres i SAMINOR.

Du kan bli kontaktet igjen med spørsmål om å delta i nye forskningsprosjekter som skal samle inn flere data via f.eks. intervju eller spørreskjema. Du vil da få informasjon om prosjektet, og det er frivillig for deg om du ønsker å delta.

Hvis du tidligere har deltatt i SAMINOR, vil opplysninger du nå gir bli sammenstilt med opplysningene om deg fra de tidligere SAMINOR-undersøkelsene.

Kontaktinformasjon

Har du spørsmål om SAMINOR eller om Sent-er for samisk helseforskning kan du kontakte oss på saminor@uit.no. Vi forsøker å svare på alle henvendelser.

Det er også mulig å kontakte oss på telefon +47 40 64 94 69. Nummeret vil være tilgjengelig under hele datainnsamlingsperioden.

Følg SAMINOR-undersøkelsen

Du kan lese om SAMINOR på våre nettsider (www.saminor.no). Der vil du finne oppdatert informasjon om pågående aktivitet og forskningsresultater. Rapportene som lages til kommunene som deltar vil også være tilgjengelig på nettsiden. Du kan også følge med på undersøkelsen på sosiale medier.

Informasjon om under-søkelsen finner du på www.saminor.no

Har du spørsmål, kan du sende oss en e-post på saminor@uit.no

Diedut du birra ja čanastagat eará registariidda

Muhtin dutkanprošeavtain ovtastahittojuvvojit du diedut SAMINOR-iskadeamis dieduiguin mat leat du birra eará registariin. Dutkit geat áigot ovtastahitto dieduid eará registariiguin fertet oazzut dan dohkehuvo Norgga gusto-vaš lágaid mielde ovdal go dan sáhttet dahkat. Prošeavttat ožžot dušše lobi ovtastahitto konk- rehta dieduid mat leat dárbbaslaččat dasa ahte sáhttit vástidit dihto dutkangažaldagaid.

Dat sáhttet ovdamearka dihte leat našuvn- nalaš registarat buozanvuodaid, sisaboaudid, oajuid, oahpu, barggu birra ja nu ain, buohcci- viesuid diagnosaregistarat, dahje diedut eará dearvvašvuoda-guorahallamiin maidda don leat searvan. Muhtin áigeguovdilis registarat leat:

- Borasdávdaregisttar, Jápminsivaid reg- isttar, Váibmo- ja váibmosuotnaregisttar, Infekšuvdnaregisttar, Reseaptaregisttar, Medisiinnalaš Riegádnaregisttar, Norgga pasieanta-registtar, KUIHR-databáasa (Dearv- vašvuodarefusuovnnaid dárkkisteapmi ja mäsín), oadjoregisttar FD-trygd, eará NAV-registtar, Statistihkalaš Guovddáš- doaimmahaga registtar álbmoga, bear- raša, oadjodieduid, oahpu birra ja nu ain, historjjálaš registtar ja eará našuvnnalaš registarat ja olmmošlohkammat.

Ovtastahittoin eará registariiguin lea vejolaš 11-siffar riegádanuommara bokte mii buot Norgga ássiin lea. Dat dahkkojuvo dainna lági- in ahte dutkit eai beasa diehtit du identitehta. Čanastupmi dáidda registariidda lea suodja- luvon kodačoavdaga bokte mii vurkkoduvo eará sajis go diedut.

Oasseváldiid dáfus geat leat searvan ovddes SAMINOR-iskademiiide, sáhttet maid dat ovd- deš diedut ovtastahittojuvot.

Oktavuodadiedut

Jus dus leat gažaldagat SAMINOR iskadeami birra dahje Sámi dearvvašvuodadutkama guovddáža birra, de sáhtát váldit minguin oktavuoda e-poastta bokte saminor@uit.no. Mii geahtččalit vástidit juohkehažžii.

Lea maid vejolaš ringet midjiide, telefodna- nummir lea +47 40 64 94 69. Telefodnanummir lea rabas dan botta go SAMINOR 3 iskadeapmi bista.

Čuovo SAMINOR

Don sáhtát lohkat SAMINOR-iskadeami birra min neahttasiiđu (www.saminor.no). Doppe gávnnat áigges áigái odda dieduid doaimmaid ja dutkanbohtosiid birra. Dasa lassín almmu huv- vojit diedut dutkama birra mediaid ja sosiála mediaid bokte (Facebook, Instagram).

 Dieduid iskadeamis
gávnnat dás:
www.saminor.no

Jus dus leat jearaldagat,
sáddes midjiide e-boastta:
saminor@uit.no

Du diedut ja iskosat vurkejuvvojit áigemeari haga boahhteáigái jus ieš it gease miehtama ruovttoiluotta.

Gii sáhtta atnit SAMINOR dieduid ja biológalaš materiála?

Jus áigu beassat atnit SAMINOR-materiála, de ferte dutkanprošeakta ohcat SAMINOR:s lobi. SAMINOR diedut sáhttet adnot dutkanprošeavttain maid ulbmil lea háhkát máhtu mánnggačearddalaš ássanguovlluid olbmuid dearvašvuoda, buozanvuodaid ja eallindilálašvuodaid birra. Dutkanprošeavttain mat atnet SAMINOR dieduid, galga leat čielga ávki álbmogii dutkojuvvon guovlluin.

Buohkat geain lea dutkangelbolasuohhta (doavttirgráda ja sullasas) ja geat barget Norgga dutkanásahusin, sáhttet ohcat lobi analyseret SAMINOR čohkken dieduid. Studeanttat sáhttet maid oazžut lobi atnit SAMINOR-dieduid jus váldobagaadeaddji lea prošeaktajođiheaddjin. Dat diedut eai addojuvvo politiijaide, dahkádušfitnodagaide dahje eará kommersiála ásaheamis.

Makkár dieduid sáhttet oazžut?

Dutkit sáhttet oazžut dieduid mat leat dárbbaslaččat dasa ahte sáhttit vástidit iežasat dihto dutkangažaldaga. Dutkit ožžot dušše identi-fiserekeahes dieduid. Dat mearkkaša ahte buot mii sáhtta muitallit ahte dat leat du birra, lea sihkkkojuvvon, nu ahte dutkit eai beasa diehtit gean birra diedut leat. Go dutkit leat geargan iežasat analysereamiin, de galget sii sihkkut dahje jávkadit buot dieduid maid leat háhkan. Biológalaš materiála geavaheamis galget iskosat dušaduvvot dahje máhcahuvvot SAMINOR:i.

Mii gáibiduvvo jus áigu atnit SAMINOR dieduid?

Buot dutkanprošeavttat mat áigot atnit SAMINOR čohkken dieduid ja biológalaš materiála, fertejit doaimmat Norgga lágaidda ja njuolggadusaid mielda ja galget leat ožžon dárbbaslaš dohkkejumi ovdal go diedut dahje biológalaš materiála addojuvvo daidda.

Buot dearvašvuodadutkan mii guoskka-ha sámiiid oppalaš joavkun, dahje mii viežžá dieduid guovlluin gos sámát dahket mearkka-sáhtti oasi álbmogis, dahje mat guoskkahit sámii čearddalašvuoda, gielat dahje kultuvrra, gáibida kollektiiva miehtama. Dakkár miehta-ma galget buot prošeavttat, mat áigot atnit SAMINOR dieduid, ohcat Sámédikki áššedovdi ehtalaš dearvašvuodadutkama lávdegottis.

Diedut sáhttet sáddejuvvojit olgoriikii (maid-dai olggobealde EU/EEA) dutkanprošeavttaid atnui jus prošeaktajođiheaddji lea virgáduvvon Norgga dutkaninstitiuvdnii ja jus persovdna-suodjalanortnega eavttut leat devdojuvvon. Sáhtta leat áigeguovdi analyseret biológalaš is-kosiid olgoriikka laboratoriin (maiddei olggobealde EU/EEA).

Analysaid máhcahepmi

Jus dutkanásahusat atnet SAMINOR čohk-ken biológalaš materiála ja analyserejit daid, de galget bohtosat máhcahuvvot SAMINOR:i. Analysabohtosat vurkkoduvvojit ovtta eará SAMINOR dieduiguin ja galget sáhttit adnot oddasis.

Iskosiid genehtalaš analysereamat

Sáhtta boahhteáigis leat áigeguovdi guora-hallat buozanvuodaid genehtalaš dovdo-mearkkaid. Dakkár dutkan oazžu čadahuvvot dušše jus ulbmil lea deatalaš ja ávkkálaš sámii álbmogii. SAMINOR čohkken genehtalaš materiála ii boade adnot čielggadit fuolkevuoda dahje guorahallat gos sámát bohtet, eaiige dat addojuvvo politiijaide, dahkádušfitnodagaide dahje dakkáriidda. Buot iskosat vurkkoduvvojit almmá nama ja rieggadanummara haga. Lea koda mii čatna du iežat dieduide ja iskosiid.

Genehtalaš dutkan ii oaččo goassege álga-huvvot ovdal go ehtalaš guorahallamat leat čadahuvvon ja Sámédikki Áššedovdi ehtalaš dearvašvuodadutkama lávdegottis, Regionála ehtalaš medisiiinnalaš ja dearvašvuodafágalaš SAMINOR prošeaktastivrra rávvaga mielda leat dan dohkkehan.

Máhcahagat dutnje gii oassálastet

Jus hálii, de sáhtát manjel iskkademiid oázut bohtosa dihto mihitidemiin ja analysain. Oaččut earret eará diehtit

- iezat allodaga, deattu, rumašmássaindeavssa (BMI)
- allimiid ja seakkáza mihituidd
- varradeattu, váimmu ravkasa (pulsa)
- go leat muosis
- varproseantta
- guhkesáiggi varrasohkkara meriid

Jus muhtin dain mihitidemiin čájeha dárbbu medisinnalaš dikšui, de ávžžuhtuvot mannat doaktára lusa. Don sáhtát válljet ahte it sida alccet sáddet iskosiid bohtosiid, muhto jus čáje- huvo ahte dárbbasat jodánit veahki doaktáris, de dat liikká diedihuvvot dutnje.

Iskkadeami ja boahhtevaš dutkanbohtosiid birra addojuvvot áigges áigái diedut SAMINOR neahttasiiidus (www.saminor.no), ja aviissain, sosiála mediain ja iešguđetlágan lágideamiin ja álbmotčoahkkimiin.

Persovnnasudjalus, du miehtan ja vuoigatvuodat

Lea eaktodáhtolaš searvat SAMINOR-iskka-deapmái. Don sáhtát searvat muhtin osiide, jus it háliit buot osiide searvat. Jus searvat SAMINOR-iskka-deapmái, de miedat ahte diedut du birra ja du biollogalaš iskosat sáhttet adnot dutkamis boahtteáiggis, almmá áige-meari haga. Miehtan bistá dassázi go jus ieš geasat lobi ruovttoluotta. Don miedihat maid- dá! dasa ahte mi oázut du bovdet ođđa dahje lass! iskkademiide jus dat lea dárbbaslaš.

Du vuoigatvuodat

Buohkain geat servet SAMINOR-iskkademiide lea vuoigatvuodta diehtit makkár dieđutsin birra leat registrerejuvvon. Dus lea maid vuoigatvuodta oázut njuigejuvvot jus juoga lea boastut registrerejuvvon du birra.

Don sáhtát vaikko goas geassit ruovttoluotta iezat miehtama. Jus háliida geassádit iskkadeamiid

Mii dahpáhuva du dieduiguin?

Dutkanovddasvástideaddji lea SAMINOR fá- galaš jodiheddji, dutki 1, dr.med. Ann Rag- nhild Broderstad. Don sáhtát maidái váldit oktavuoda Dáhta- bearráigeahčuin (Datatilsynet) dahje Stáhta dearvasvuodageahčuin (Statens helsestilsyn) jus diedut dahje biollogalaš iskosat du mieldas giedahalliojuvvo dearvasvuodaregisttar- lága § 23-§ 25 mieldas.

Guahallanoibmot ja ovddasvástideaddji
SAMINOR 3-iskkkadeami čadahá Sámi dearvas- vuodadutkama guovddáš ja lea guovddáš mii hálddaša dieduid iskosis. SAMINOR dáhta- giedahallama ovddasvástideaddji lea UTT Norrga ártkalaš universitehta. Dat mearkkaša ahte uni- versitehtas lea bajimus ovddasvástadus das movt du diedut vurrkoduuvvot ja juogaduuvvot. UTT Norrga ártkalaš universitehta persovdna- dieduid suodjalanahttardeaddjiin sáhtta guahahal- lat e-poastta bokte personvernombud@uit.no.

deamis, de sáhtát gáibidit duššadit ja sihkkut čohkkejuvvon iskosiid ja dieduid iezat birra, jus diedut fal eai juo leat adnon analysain, geava- huvon diedalaš publikašuvnnain dahje leat anonymiserejuvvon. Jus hálii, dat oaidnit mak- kár dieduid SAMINOR lea vurken du birra dahje jus hálii, de sáhtát váldit minguin oktavuoda luotta, de sáhtát váldit minguin oktavuoda e-poastta bokte: saminor@uit.no.

Buot diedut ja iskosat vurrkejuvvojit almmá nama ja riegdadannummara haga. Koda čatná du iezat dieduide ja iskosiid - dat mearkkaša ahte dieduid ii sáhte identifiseret ja ahte dutkit eai beasa diehtit gii don leat. Kodačoavdda vurr- koduvvo eará sajis go du dearvasvuodadedut ja dušše muhtin moadde olbmo dihtet koda man bokte diedut sáhttet dutnje čadnot.

Movt čadahuvo

iskadeapmi?

Buohkat geat bovdjuvvojit searvat SAMINOR 3 iskadeapmái ožžot jearaldaga deavdit jeara-hallanskovi ja bovdenuša mas lea dihto áigi boahitit fysisaš deavvašvuodaiskadeapmái. Jearahallanskovis leat gažaldagat earret eará deavvašvuoda, buozanvuoda ja ealliniägi birra ja sáhtta vástidit digítálaččat dahje báber-hámis. Oasseváldiid gaskkal 70-79 jagi sádde-juvo báberskovi poasttas. Báberskovi oázžu maid báikkis gos čadahit fysisaš iskosiid.

Fysisaš iskadeapmi čadahuvvo juogo busses dahje dihto báikkis suohkanis. Mii sávasiim-met ahte don vástidat jearahallanskovi ovdal go boadit fysisaš iskadeapmái. Jus it leat deavdan skovi ovdagihiti, de sáhtat deavdit dan go boadit fysisaš iskadeapmái. Jus dárbašat veahki deavdit skovi, de sáhttet min oibmot doppe veahkehit du. Jearahallanskovi lea seamma deatlaš min dutkamii go fysisaš iskadeapmi.

Dán birra mii jearrat jearahallanskovis

- váibmo- ja várrasuotnadávdat
- ja diabetes (sohkardávda)
- COVID-19
- dálkkasgeavaheapmi
- fysalaš (rumašlaš) givssit
- bátna- ja njálbmehálduša
- moissaevttolaš dálkasiiid ja árbevirolaš buoradalli/guvhllára geavaheapmi
- vealahapmi ja čielahapmi
- veahkaválddálašvuota ja illasteapmi
- doaimmashettejumi
- deavvašvuoda- ja fuolahusválušaid geavaheapmi ja man duhtavaš leat daiguin movt historjjálaš dáhpašusat čuhcet dutnje odne
- negatiiva eallindáhpašus
- borramuš
- eallinkvalitehta
- mentála deavvašvuota
- movt dálkkádat ja luonddusisababakkemat čuhcet dutnje
- bargu/oahtpu/ekonomiija
- gárvihuttinávdušas
- sosiála doarjja ja birgen

- fysisaš aktivitehta
- religiovdna/osku
- giella ja čearddalašvuota, ja kultuvra

Dán mii mihitidit fysisaš iskadeamis

Fysisaš iskadeapmi bistá birrašiid 35-45 minuhta. Doppe mii dahkat čuovvovaš iska-

- mihitidit allodaga ja deattu, ja birramihitu seakkáža ja allimiid bokte
- mihitidit váimmu ritmma (EKG)
- mihitidit varradeattu ja váimmu ravkasa (puls) go leat muosis
- mihitidit giehtačárvema
- mihitidit geahppáid kapasitehta (spirometri) muhtin dihto oasseváldiin
- muhtin oasseváldiid jearrat atnit aktivitehtamihitu ovttá vahku
- váldit varraiskosiid
- mii jearrat oasseváldiin attáše go gožžaiskosa

Sii geat leat badjel 70 jagi bovdjuvvojit lliige iskadeapmái mii bistá birrašiid 30 minuhta mas mii:

- iskat balanssa ja mii iskat álkis doab-
- manávccaid dego čohkkedit ja čuoččahit iskat muittu ja konsentrašuvnna mas
- oasseváldit galget dovdat sániid, ealliid ja ovttastahitit symboalaid ja loguid

Dán analyseret biologalaš iskosiin

Varra- ja gožžaiskosat adnojuvvojit analyseret (guorahallat):

- varrasohkkara meriid
- buoideávdnasiid meari varas
- varraprošeantta ja ruovderáju
- išguđetge enzyimaid (proteiinnaid) meari
- išguđetge sáttiid ja minerálaid meari
- mearkkaid mat čájehit vuolšši gorudis
- išguđetge mearkkaid mat čájehit movt du monimuččat doibmet
- COVID-19 (korona) antiávdnasiid,
- muhtin oasseváldiin
- vitamiidna B12 meari

Iskosiid analyseret vurdjuvvojit dahččoaččál-dahkii ovttas du jearahallanskovi vástádu-saiguin. Loahppa varraiskosat vurdjuvvojit biohávkui Ulf Norrga árkálaš universitehtas manjit áiggi dutkamii.

Gowva: Jonatan Ottesen

DAVI-
SÁMEGIELLA

Mii lea SAMINOR?

SAMINOR lea albmotvudot dearwašvuoda- ja eallindileisikkadeapmi guovlluin gos sámit ja dáččat ássat. SAMINOR olis čohkkejuvvo diehto- vuoddu dutkamii man bokte oazzut eanet dieđuid dearwašvuoda, buozanvuodaid ja eallindileisikkadeapmi guovlluin davvin, mas erenoamážit čearddalaš guovlluin davvin, mas erenoamážit čuvgejuvvojit sámi albmoga dilitt. Ulbmil lea eastadit dearwašvuodaváttuid, ja buoridit dearwašvuodabálvalusfálaldagaid buohkaid.

Guorahallan lea čadahuvvon guovtte geardde ovdal, mannevuodastá 2012-2014. Dutkama čada- ha sámi dearwašvuodadutkamiiid guovddáš (Senter for samisk helseforskning) Uti Norgga árkalaš universitehtas.

Manne mii du bovdet searvat?

Mii bovdet du searvat danne go leat gaskkal 40 ja 79 jagi ja ásat suohkanis gos SAMINOR 3 čada- huvvo. Buot ássit dán agis du suohkanis, dahje osiin suohkanis, bovdējuvvojit searvat. Mii leat du nama ja čujuhusa viežžan albmotregistaris.

Manne searvat SAMINOR iskkadeapmái?

Mii atnit deatalažžan máhcahit iskkadeami bohtosiid. Dan dilhte oadčut oasseváldin vástá- dusa ja bohtosa muhtimin iežat iskosiin, jus háli- idat. Dat sáhttet leat ávkkálaš ja miellagiddedevaš dieđut du iežat dearwašvuoda birra.

Go searvat, de leat deatalaš veahkkkin dearwaš- vuodadutkamii. Guorahallama bohtosat sáhttet muitalit ollu albmoga dearwašvuodadilli birra, ja dat dieđut leat deatalaččat suohkaniiidda, gield- daide, fylkkagielddaide, dearwašvuodaeiseváld- diide ja Sámediggi. Daid dieđuid sáhttet atnit bidjjet johtui doaimmaid mat addet albmogi! buoret dearwašvuoda ja heivehuvvon dearwaš- vuodabálalusaid.

Juohke oasseváldi lea lihka dehálaš, leaččat dái sápmelaš, kvena, dáčča, nuorra dahje boaris, dearwaš dahje buohcci. Daid eambbosat leat mielde, dadi buoret ja ollislaš šadda SAMINOR.

SAMINOR:n geneettistä materiaalia ei käytetä määräämään sukulaisuuden tahi tutkia mistä saamelaiset tuleva. Sitä ei anneta pollettajale, asuransiselksaapile tahi vastavalle.

Geneettisessä tutkimuksessa oon ankarat vaatimukset. Geneettinen tutkimus ei saata alkaat ennen ko SAMINOR oon varmistannu ette tutkimuksen tehään Norjan lain jälkhiin ja ette se oon saanu tarvittavat luvat.

Sinun tieot ja yhistäminen muihin rekisterhiin

Joiissaki tutkimusprosektissa sinun daattaa SAMINOR-tutkimuksesta yhistethään sinun tiehoiin muista rekisteristä. Tutkijat, jotka ha-luava yhistää daatat muihin rekisterhiin, häy-tyvä saaha hyväksymisen voimassa olevan Norjan lain jälkhiin ennen ko saattava yhistää daatat. Prosektille annethaan luvan yhistää tyhä net konkreettiset tieot joiissa tutkimuspro-sektin mooli oon SAMINOR:n yiheisten moolit-ten sisälä, vertaa helseregisterloven § 19 a.

Tämä saattaa esimerkisi olla nasunaalit rekisterit näistä: sairhaue, tienasti, sosiaalinen apu, koultus, ammati jne., sikhuustien eli sairaloitten diagnoosirekisterit, tahi tieot muista tervehystutkimuksista mihin sie olet osalistunnu. Muutamat aktuelliit rekisterit oon

- Kreftregisteret, Dødsarsaksregisteret, Hjerte-og karregisteret, infeksjonsregisteret, Reseptregisteret, Medisinsk Fødselsregisteret, Norsk pasientregister, KUHHR-databasen (Kontroll og utbetaling av helserefusjoner), trygdi-rekisteri FD-trygd, NAVin muut rekisterit, Statistisk Sentralbyrån rekisterit väestä, per-heestä, trygditieot, koultus, jne., historiset rekisterit ja muut nasunaalit rekisterit ja väenräknäämiset.

Informasuuni tutki-
muksesta löytyy tästä
www.saminor.no

Jos sinula oon kysymysii, saatat
lähättää meile e-postii tähän
saminor@uit.no

Yhistäminen muihin rekisterhiin oon maholista 11-lukusen synntymänumeron avula, mikä kaikila Norjan asujilla oon. Tämän tehään semmosella tavala ette tutkijat ei saa tietäät sinun identiteettiä. Yhistäminen rekisterhiin oon suojattu kood-
javaimen avula, jonka säilytethään erillänsä.

Net tieot sinusta, jotka nouethaan rekisteristä, pi-ethään tyhä konkreettisessa tutkimuksessa, eikä tietoja lähätetä takasin eli laakrata SAMINOR:ssa.

Sinhuun saatehaan ottaat kontaktia uues-ti ko kysythään saatatko olla myötä uusissa tutkimusprosektissa joiissa kovothaan tietoja esimerkisi intervjyyn eli kysymysseeman avu-la. Sie saat sillon tietoa prosektista, ja se oon sinule vapaaehtonen haluatko olla myötä eli et. Jos olet varhemin ollu myötä SAMINOR:n tut-kimuksissa, saatehaan nitä tietoja jokka sie annat nyt, verrata aijemphiin tiehoiin jokka sie olet jo antanu SAMINOR-tutkimukshiin.

Kontaktitieot

Jos sinula oon kysymyskisi SAMINOR:sta eli Senter for samisk helsereforskningista, saatat ottaat kontaktin meän kans samnor@uit.no. Met freistaama vastata kaikile.

Se oon kans maholista ringata meile numer-
hoon +47 40 64 94 69. Numero oon piossa tyhä sen periuudin aikana ko met kokoomma tietoja.

Seuraa SAMINOR-tutkimusta

Saatat lukea SAMINOR-tutkimuksen ympäri meän nettialiala (www.saminor.no). Sielä löyät ylösdateeratan informasuunin aktiviteetista ja tutkimusresulataatista. Nettialiale tullee kans raportit jokka tehään komuunille. Sie saatat seurata tutkimusta sosiaalisissa meedioissa.

tutkijat saava tyhjä net rajoitettu tietojen josta on tarpeelliset heän tutkimusmoole.

Sinun tietojen ja proovien laakrataan määrätömäksi alaksi, paitti jos veät takasin sinun suostumuksen.

Kenelle annetaan pääsyn SAMINOR:n daattihin ja bioloogiseen materiaaliin?

Jos sanot ette sie olet myötä tutkimuksessa, suostut siihen ette sinun tietojen ja proovia saatehaan pitteät kans jatkotutkimuksessa määrätömän ajan. Medisiininen tutkimus muuttuu koko ajan, ja tulevaisuudessa tietojen saatehaan pitteät tutkimuksissa niitten laitten ja määrätysten jälkeihin josta jälleävä silloin.

Niin ette saaha pääsyn SAMINOR-materiaaliin, tutkimusprosekiti häytyvä hakeat SAMINOR:n prosekintyryitä luvan. SAMINOR:n daattaa saatehaan häytyvä tutkimusprosekitissa ette antaa tietoa tervheyestä, sairauksista ja elämänoista heillä, kekkä asuva Pohjas-Norjan monietnisiälliä alioia. Kaikissa tutkimusprosekitissa, josta häytyvä SAMINOR:n daattaa pitteät olla selvä hyötöarvo väele josta assu tutkimuilla alioia.

Mitä tietojen antaa ulos?
Tutkijat saava tyhjä net tietojen mikä het tarvitteva ette vastata heän tutkimuskysymyksiin. Tutkijat saava pääsyn tyhjä daattihin jissa ei ole suorhaan identifiiseeraavia persuna-tietoja. Se meinaa sitä ette tietojen, josta saattava identifiiseerata sinun, on poistettu, niin ette tutkijat ei saa tietäät kuka sie olet. Ko tutkijat on analyseeraanneet valmihiksi, het häytyvä poistaat kaikki tietojen, mikä het on saanneet.

Ko bioloogista materiaalia häytehään, niin proovimateriaalin rästit hävitehään tahi lähetethään takasin SAMINOR:le.

Mitä vaajitthaan ette saattaa saaha pääsyn SAMINOR-daathan?

Kaikki tutkimusprosekiti, jissa halutthaan häytyvä SAMINOR:n bioloogista ma-käytteät daattaa tahi SAMINOR:n bioloogista materiaalia, häytyvä olla Norjan laitten ja määrätys-ten raamitten sisäli. Heillä pitteät kans olla tarpeelliset hävityksymiset ennen ko daattaa tahi bioloogista materiaalia annethaan hätythöön.

Kaikitla tervheysetutkimuksilta missä saamelaisset oon myötä joukkona, tahi josta noutava daattaa aloilta missä saamelaisset oon iso osa väestä, tahi tutkiva saamelaisista etnisiteettä, kilettä tahi kulttuuria, vaaitthaan saamelaissten kollektiivisen suostumuksen. Tällaisen suostumuksen häytythään noutaat Sametingets Sakkyndig etisk komite for samisk helse-forsknigilta kaikile prosektille josta häytyvä SAMINOR:n informasuunia.

Joisaki tutkimusprosekitissa saatehaan proovia ja identifiiseeraamattomia tietojen kans lähetteät ulkomaille (kans EU/EÖS:n ulkopuolele). Tämä tapattu silloin, ette meän ulkomainen ythetistypartneri ei saata yhistäät tietojen sin-huun persunana. Prosekintyryitä häyty olla virka norjalaisessa tutkimusinstituutissa ja persunansuojeluunorningin ehott häytyvä täytyt. Se saattaa olla aktueelli ette analyseerata bioloogisia proovia ulkomalaisessa laboratooriumissa (kans EU/EÖS:n ulkopuolele).

Analyytitten takasinantaminen

Jos tutkimusprosekiti häytyvä SAMINOR:n bioloogista materiaalia ja tekevä analyytista proovista, niin resulaatit annethaan SAMINOR:le. Analyytiresulaatit laakrathaan muun SAMINOR:n daatan kans, ja niittä saatehaan hätyteät uuesti.

Maholisuus proovitten geneettisiin analyyshin tulevaisuudessa

Tulevaisuudessa tehään pihan geneettisiä analyyshin, niin ette tutkia sairauksitten geneettisiä markööriä. Tammönetutkimusoon aktueelli tyhjä jos sen moole on tärkeä ja hyötölinen ihmisille, ja jos sen moole on SAMINOR:n tutkimusmooleitten sisäli.

Takasimmellinki sinule joka olet myötä

Jos sie haluat, saat tutkimuksen jälkhiin vasta-
ukset valituista mittauksista ja analyyseistä. Saat
muun myötä tietää sinun

- pituuden, painon,
kropinmittausindeksin (BMI)
• ronkan- ja yötärön ympärimitan
• verenpainon, lepopulssin
• veriprosentin
• pitkänaian verensokerin
• kapasiteetin

Jos joku näistä mittauksista näyttää ette tarvitset
metesiinistä hoitoa, niin met kehotamma
ottamaan kontaktin lääkin kans. Sie saatat
kans valita ette et ota vasthaan pröövivasta-
uksia, mutta jos joku prööviresultaatti vaatii
nopeaa lääkahoitoa, niin saat tieon siitä.

Muistelemma tutkimuksen ja tulevitten tutki-
musresultaatitten ympäri SAMINOR:n netti-
laiala (www.saminor.no), avisisissa, sosiaali-
sisissa meedioissa ja erilaisissa tapattumissa
ja kansanmöötitissä.

Persuunansuojelu, sinun suostumus ja oikeuet

Sie valittet itte, ette haluatko olla myötä
SAMINORissa tahi et. Sie saatat osalistuat vaiikka
et halua olla myötä tutkimuksen kaikissa osissa.
SAMINORin osanottajanna sie suostut ette
sinun tietoja ja bioloogisia pröövivä saatehhaan
käyttää tutkimusta varten määrättömäksi
aiaaksi. Suostumus jällää siksiko sie maholiseesti
veät sen takasin. Sie suostut kans siihen ette
saatat saaha kuttun uushiin tutkimukshiin tahi
lisätutkimushiin jos se oon aktuelli.

Sie saatat koska tahansa vetää takasin sinun
suostumuksen. Jos sie veät takasin suostumuk-
sen, sinun tieoitten ja bioloogisen materiaalin
tutkimisen lopetethaan. Sie saatat vaatiat ette
net bioloogiset materiaalit ja tieot jokka sinusta
oon kovottu, poistethaan eli annethaan etheen-
kasin 30 päivän sisäla. Tämä ei jällää jos tieot
oon jo anonymiseerattu eli net oon jo myötä

Sinun oikeuet

Mitä tapattu sinun tieoitten kans?

Saatat ottaa yhtheyen Datatilisynetin tahi Stat-
ens helsetilisyynin kans jos koet ette tietoja tahi
bioloogisia pröövivä ei käsitellä persuun-
suoja- og tervehyysrekisterilain myötäsesti.

Taus tutkimuksesta.

Yhteyspersuunat ja eesvastuuisset
Senter for samisk helseforskning viepi SAMI-
NOR 3-tutkimuksen läpi. SAMINOR:n daatan-
käsitteelijä oon UIT Norjan arktinen univer-
siteetti. Se meinaa ette universiteetila oon
pääeesvastuus siitä, kunka tieot laakrathaan
ja kunka niitä saatehhaan käyttää. Sie saatat
ottaa yhtheyen UIT Norjan arktisen universi-
teetin persuunansuojeluvalvojan kans e-postila
personvernombud@uit.no.

analyyseissa, eli jos bioloogisen materiaalin
oon käsitelty ja net oon menheet sisäle toish-
een produkttiin. Jos haluat kattoat mikkä tieot
SAMINOR oon laakranu sinusta tahi haluat
vetää takasin sinun suostumuksen, saatat ot-
taat kontaktin meihin e-postila saminor@uit.no.

Tieot sinusta, sinun vastaukset kysymäseem-
naan, fyysisten mittausten resultaatit ja sinun
bioloogisten pröövitten analyysit laakrathaan
tulevaisuuen tutkimusta varten daattabaas-
hiin. UIT Norjan arktisella universiteetila oon
eesvastuus sen käsitteelystä. Bioloogiset pröövivä
laakrathaan hyväksytyssä tutkimusbiopan-
kossa UIT Norjan arktisessa universiteetissa.

Kaikki tieot ja pröövivä laakrathaan ilman nimää
ja syntymänumeroa. Se oon koodi mikkä yhistää
sinun tieot ja pröövivä sinhuun. Koodiavvaimen
säilytethään erilansä sinun tervehyysiteoista.
Pääsyn tähän koodiavvaimheen, jokka saattaa
yhistää sinun tieot sinhuun, annethaan tyhjä
muutamalle ihmiselle. Tutkijat ei saa pääsystä
tiethoiin jokka saatehhaan suorhaan identifi-
seerata sinut persuunanna. Joissaki tappauk-
sissa saattava samanaikaset tieot yhdessä iden-
tifiiseerata persuunnan. SAMINOR:le oon tärkeä
rajottaa sitä maholisuutta ette persuunia
saatehhaan identifiiseerata epäsuorasti. Siksi

Kunika tutkimuksen tehneään?

Net, kekä kuttuthaan SAMINOR 3-tutkimuk-
sheen, saava kysymäseeman ja kuttun jossa oon
fyyssien tervheystutkimuksen aiankoha. Siinä
oon kysymyksiä muun myötä tervheystä, sair-
hauksista ja elämäntavasta. Sie saatat vastata ky-
symäseemhaan digitaalisesti tahi paperilla. Net
kekä oon 70 – 79 vuotta vanhat saava paperisen
kysymäseeman postissa. Paperisen kysymäse-
man saatata saaha kans tutkimuspaikassa.

Fyyssien tutkimus tapahtuu bussissa tahi vis-
sissä lokaalissa komuunissa. Ennen ko tulet
fyyssiseen tutkimuksheen, toivoma ette olet
vastanu kysymäseemhaan. Jos et ole, niin saatat
täyttää sen sillon ko tulet fyyssiseen tutkimuk-
sheen. Jos tarvittet apua täyttämishheen, niin
persunaali paikkan päälä saatata auttaa sinua.
Kysymäseema oon yhtä tärkeä tutkimuksele ko
fyyssiset tutkimukset.

Tästä met kysymä kysymäseemassa
Kysymäseemassa oon useat teemat sinusta ja
teemoista jokka vaikuttava sinun tervheystheen:

- erilaiset tautit
- syän- ja verisuonitautit ja diabetes
- (sokkeritauti)
- Covid-19
- metesiinikäyttö
- fyyssiset vaiivat
- hammas- ja suutervheyst
- raskhaus, lapset, kuukautiset ja
- ylittemenoika
- alternatiivin metesiinin/tradisunellin
- puoskarin käyttö
- diskrimineeriniki ja vihapraatti
- väkivalta ja väärinkäyttö
- funksuunestheet
- tervheyst- ja huolenpito palvelukset – pito ja
- tyytyväisyys
- kunika historiset tapahtumat vaikuttava
- sinhuun täpäpää
- negatiiviset elämäntapahtumat
- ruoka
- elämäkvaliteetti
- nukkumisprobleemit
- mentaalinen tervheyst
- kunika kliima ja luontoresursitten käyttö
- työ/koulutus/ökonomia

- sosiaali palvelusten ja -turvan käyttö
- ryysiaihneet eli päihthheet
- sosiaaliin kuuerto ja hallitteminen
- seksuaaliin suunta
- fyyssien aktiiviteetti
- uskonto
- kieli, etnisiteetti ja kulttuuri

Tämän tutkimaa fyyssissä tutkimuksheessa
Fyyssien tutkimus kestää nuoin 30–45 minuttia.
Met tehneä nämät tutkimukset:

- mittaama pittuuen ja painon, ja vyötärän ja
ronkan ympärimitan
 - mittaama syänrytmän (EKG)
 - mittaama verenpainon ja lepopulssin
 - mittaama tarttumavoiman
 - mittaama kepposten kapasiteetti
 - (spirometri) joiltaki valituilta osanottajilta
 - otama veripröövän ja hyksipröövän
 - kysymä osanottajilta ette antaat kusipröövän
- Päälä 70-vuotiset osanottajat kuttuthaan vielä lissä-
tutkimuksheen jokka kestää suunile 30 minuttia:

- simppelit funksuuniteetit, esim. ette istua
 - alas ja nousta ylös ja balansiteesti
 - muisti- ja konsentrasuuniteesti missä
 - osanottajat häätyvä tunnistaat sanoja ja
 - elläimiä ja yhistääät symboolia ja lukuja
- Tämän analyseeraama**
bioloogisissa pröövissa
Veri-, kusi- ja hyksipröövissa analyseeraama nämät:

- verensokkerin tasat
 - veren rasua-aihnheiten tasat
 - veriprosenttin ja rautalaakerit
 - erilaisten entsyymitten (proteiinitten) tasat
 - valituitten hormoonitten tasat
 - ajoksen marköörit kropissa
 - erilaiset indikaattorit jokka muisteleva kun-
 - ka sinun munhaistet toimiva
 - COVID-19 (korona) vasta-aihnheet eli
 - antistoffit, tyhä valituilta osanottajilta
 - vitamiini B12
- Pröövitten analyysit laakrathaan daatbaaashin
yheessä sinun kysymäseeman vastausten kans.
Veripröövitten rästit laakrathaan Tromssan
universiteetin biopankkhaan niin ette nilltä
hijjemän saatata käyttää tutkimuksheen.

Mikä oon SAMINOR:n tutkimus?

SAMINOR oon väen terveys- ja elämänoletutkimus aloissa missä assu saamelaisia ja norjalaisia. SAMINOR antaa daattapohjan tutkimuksele, joka antaa lissää tietoa terveydestä, tauista ja elämänoletista väessä, joka assu monietnisisä aloissa Pohjas-Norjassa. Fookus oon erillikkasesti saamelaisessa väessä. Tutkimuksen mooli oon eesauttaat ette työtälä epäterveyttä vasthaan ja parantaat terveyspalvelustarjoustu kaikile.

Tutkimuksen oon viety läpi kaks kertaa varhemin, viimi kerran vuositten 2012 ja 2014 välillä. Tutkimuksen tekkee Senter for samisk helseforskning, Tromssan universiteetti eli UIT Norges arktiske universitet.

Miksi kuttuma sinun myötä?

Met kuttuma sinun myötä tähän tutkimukseen ko sie olet 40–79 vuotta vanha ja asut siinä alassa jossa SAMINOR 3 -tutkimuksen tehään. Kaikki asujat sinun komuunissa tahi valituissa komuunin osissa, jokka kuuluva tähän ikäroikkhaan, kuttuthaan. Sinun nimen ja adressin oon nouettu Folkeeregistretistä.

Miksi olla myötä SAMINOR:n tutkimuksessa?

Meile se oon tärkeä jaakkaat resultaatit takasin. Osanottajanna sie saat vastaukset ittesti valitthuin pröövhiin, jos haluat net. Nämät vastaukset saattava olla hyöyliset ja intressantit tieot sinun ittesti terveydestä. Sinun kotikommuuni saapi kans oman raportin resultaatista roikkata-sala komuunissa.

Ko olet myötä tutkimuksessa, annat tärkeän avun terveystutkimuksele. Tutkimuksen resultaatit saattava sanoa paljon väen tervey-stilasta, ja se oon hyöylinen tieto komuunille, fylkinkomuunille, terveysesivalloile ja Saamet-ingale. Het saattava käyttäät tietoja ko het alkava työn jokka antaa väele pareman terveyden ja sovitut terveyspalvelukset.

Kaikki kekä osallistuva, oon yhtä tärkeä, olt sie sitte saamelainen, kvääni eli norjalainen, nuori eli vanha, tervet eli sairas. Mitä useampi oon myötä, sitä täkkäävämpi ja arvokkhaampi SAMINOR:sta tullee.

Grafikk: Jonathan Ottosen, Oddleif Larsen ja Ingfrid A. Mathisen. Hobbymiljø: grafisk@ul.no

SAMINOR 3

- ▶ Kuttu ette olla myötä SAMINOR:n tutkimuksessa
- ▶ Bodehus searvat iskkadeapmái

DÄROGIELLA,
KVEANAGIELLA
JA DAVVI-
SÄMEGIELLA

UIT Norgga
árktalaš universitehta

